

Бюджетно-податкові відносини в умовах інноваційного розвитку економіки

Лісовий А. В.

*доктор економічних наук, професор
Університет державної фіскальної служби України,
м. Ірпінь, Київська обл., Україна*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК МЕТОД ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Протягом останніх років, спостерігається значне поширення фактів ухилення від сплати податків, які раніше мали разовий характер. Кількість схем мінімізації податків не піддається вичерпному аналізу і навіть обліку.

Прийнятий в грудні 2010 р. Податковий кодекс в значній мірі усунув недоліки податкового законодавства та ліквідував багато відомих схем ухилення від оподаткування, але не зміг ліквідувати основної причини цього ухилення. Поки мінімізація податків буде економічно вигідна суб'єктам бізнесу, доти негативні тенденції, які є основою тіньової економіки та податкового шахрайства будуть поглиблюватися.

Тому із ситуації, що склалася, є два виходи, які можуть використовуватися, як відокремлено, так і в комплексі:

1. Посилити покарання за податкові злочини (збільшити терміни ув'язнення за особливо важкі злочини та підвищити розміри штрафів аж до конфіскації майна).

2. Створити прозору, просту для платників податків та ефективну, з точки зору наповнення бюджету, податкову модель, за якої обманювати державу стане не вигідно, тобто витрати на впровадження і здійснення податкових махінацій, на ризик бути викритим і покараним, не покриватимуться відповідною грошовою компенсацією.

Сьогодні Україні необхідна нова модель оподаткування, за якої тіньова економіка має сплачувати податки з доходів – незалежно від того, як, коли і де їх було отримано. Податкова система повинна бути переорієнтована з оподаткування доходів за місцем їх створення на оподаткування цих доходів за місцем їх використання.

Тобто, потрібна система, яка зробить доходи всіх громадян прозорими. За таких умов тіньова економіка взагалі зникне як економічне явище й трансформується на додаткову базу оподаткування, оскільки нова система оподаткування потребуватиме обліку всіх грошових коштів при їх використанні на споживання товарів, послуг і робіт. Ця система має передбачати звільнення системи оподаткування від адміністративного тиску на процес формування податкових надходжень і діяти за принципами самоорганізації.

При цьому, обґрунтована, заснована на вищезазначених принципах податкова система має вирішити й соціально-економічну проблему, яка полягає в наступному: якщо сплата податків є необхідністю та обов'язком усіх громадян, об'єктивно визнаними суспільством, то чому платники податку повинні утримувати фіскальну службу чисельністю понад 40 тис. осіб, що як свідчить практика, має надкорумповану систему, оскільки саме вона здійснює контроль за грошовими потоками.

Висока чисельність працівників фіскальної служби, і, відповідно, відносно високі грошові витрати визначаються високими трудовитратами на адміністрування податків, і, насамперед, на прибуток підприємств та ПДВ. А крім того, величезними є витрати на адміністрування податків на підприємствах. Справа в тому, що високий

рівень цих витрат еквівалентний підвищенню податкових ставок, так як для підприємства в принципі байдуже перераховувати кошти до бюджету, або витратити їх на адміністрування податків, утримуючи великий штат співробітників.

Значна кількість висококваліфікованих спеціалістів витрачають дорогоцінний робочий час на вивчення 20 розділів (357 статей) Податкового кодексу з метою знайти нові “шпарини” в законодавстві для впровадження нових схем мінімізації та приховування податків. І цей процес безперервний: ніхто не збирається стовідсотково дотримуватися податкового законодавства. А все тому, що добрих податків не буває в принципі. Ніхто не хоче платити податки, якщо є можливість їх не платити.

А чи є такі податки, які ми платимо на всі 100 %? Виявляється є. Наприклад, 3, 4 чи 5 % вартості придбаного автомобіля при постановці його на облік чи 1 % вартості придбаної нерухомості сплачуються у Пенсійний фонд. Цей податок настільки простий в адмініструванні, що обійти його неможливо. Отже можливість збирати податки таким чином, щоб не було ніяких “схем” є. То чому подібним чином не спростити податок на прибуток підприємств чи все податкове законодавство?

Податок на прибуток підприємств є найбільш складним для розуміння платниками податків: в Податковому кодексі він найбільший за обсягом, має багато винятків, уточнень, пояснень. Відповідно суттєво спростити його не вдасться, тому слід розглянути питання про заміну податку на прибуток підприємств на інший податок, що вимагає меншого адміністрування і отже знижує витрати і підвищує прозорість податкової системи

В якості альтернативи ми вважаємо за доцільне ввести податок на купівлю, який обчислюється у відсотках від вартості продукції, що купується [1].

Дійсно, чому б всі українські товари не обкласти податком на купівлю у розмірі 3 % (як тепер при купівлі автомобіля)? Але якщо податок з прибутку підприємств замінити податком на купівлю, то виявиться, що ми зменшили податковий тиск на підприємства і збільшили його на населення. Тому при цьому необхідно ліквідувати також податок на доходи фізичних осіб. Тобто замість податку на прибуток підприємств і податку на доходи фізичних осіб буде діяти один спрощений до мінімуму податок на купівлю. Обґрунтуємо рівень податкової ставки цього податку, який буде достатнім для збереження обсягів бюджетних надходжень (табл. 1).

Таблиця 1

Розрахунок ставки податку з купівлі

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
ВВП (у фактичних цінах), млрд грн	1 465,2	1 586,9	1 988,5	2 385,4
Випуск товарів та послуг, млрд грн	3 260,6	3 558,2	4 488,4	5 420,4
Імпорт товарів і послуг, млрд грн	764,7	826,8	1 083,4	1 316,0
Експорт товарів і послуг, млрд грн	629,4	771,1	1 045,9	1 176,0
Куплено товарів і послуг в Україні, млрд грн	3 395,9	3 613,9	4 525,9	5 560,4
Податок на прибуток підприємств, млрд грн	55,0	40,2	39,1	60,2
Частка податку на прибуток підприємств від вартості купленої продукції, %	1,620	1,112	0,864	1,083
Податок на доходи фізичних осіб, млрд грн	72,2	72,7	90,8	127,3
Частка податку на доходи фізичних осіб від вартості купленої продукції, %	2,126	2,012	2,006	2,289
Розрахункова ставка податку на купівлю, %	3,7	3,1	2,9	3,4

Розраховано автором за даними: [2; 3, с. 13, 17].

Отже для компенсації відміни податку на прибуток підприємств та податку з доходів фізичних осіб ставка податку з купівлі має бути на рівні 3-3,5 %.

Але за оцінками експертів реальний обсяг виробництва товарів і послуг перевищує статистичний на 55 %. Навіть якщо ВВП України, завдяки нашим

пропозиціям, приросте всього на 25 з 55 % тіньової економіки, то обсяг куплених в країні товарів і послуг зросте до 7 трильйонів гривень. Це означає, що ставка податку з купівлі може бути на рівні 2,7 %. При цьому збільшення бази оподаткування має відбутися не лише за рахунок скорочення тіньового сектора, але й від появи на українському ринку нових підприємств, в тому числі іноземних.

Податок на купівлю дуже простий в адмініструванні і дозволить суттєво скоротити витрати на адміністрування податків і, відповідно, чисельність працівників фіскальної служби та бухгалтерій переважної більшості підприємств. Рівень податку з купівлі на рівні 2,6 % зробить нерентабельними навіть можливі схеми мінімізації та ухилення від оподаткування, оскільки ставка переведення коштів у готівку в даний час значно перевищує цей відсоток.

Таким чином зменшиться до мінімуму готівковий обіг грошей. Всі доходи населення отримуватиме на електронні картки, якими й буде розраховуватися в магазинах з автоматичною сплатою певного відсотка націнки до ціни товарів. Консервативна частина суспільства, яка звикла розраховуватися готівкою, зможе отримати її в банкоматах, але із сплатою комісійних відсотків за обмін електронних грошей на готівкові, адже ця готівка призначена для використання на споживчі цілі і при купівлі товару за готівку податок вже не буде стягуватися.

Ліквідація готівкового обігу зробить прозорими всі товарно-грошові відносини, а це значить, що доходи і витрати всіх членів суспільства можна буде легко проконтролювати.

Бізнес, нарешті, стане чесною справою, отримуватиме чесний прибуток і буде вірити владі та активно інвестувати в розвиток, що знову ж таки збільшить бізнесові обороти, а значить і обсяги нових надходжень до бюджету.

В результаті ми отримаємо гіперактивну економіку, чесний та активний бізнес, здорову атмосферу в суспільстві.

Література:

1. Лісовий А. В. Удосконалення системи оподаткування в Україні / А. В. Лісовий, С. В. Кирпа // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 86–91.
2. Звіти про виконання Державного, Зведеного та місцевих бюджетів України за 2013-16 рр. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної казначейської служби України. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>
3. Національні рахунки України за 2016 рік : статистичний збірник / За ред. І. М. Нікітіної // Державна служба статистики України. – 2018. – 203 с.

Горбунов О.В.

Народний депутат України

Голова підкомітету з питань видатків державного бюджету

Комітету Верховної Ради України з питань бюджету

м. Київ, Україна

УКРАЇНА В МІЖНАРОДНОМУ РЕЙТИНГУ ВІДКРИТОСТІ (ПРОЗОРОСТІ) БЮДЖЕТУ «OPEN BUDGET INDEX»: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Необхідним є комплексний аналіз місця України серед інших країн, які охоплені Індексом відкритості бюджету з метою конкретизації недоліків та проблем, притаманних країнам світу в цілому та Україні зокрема. Прозорість є важливою умовою для забезпечення найповнішого та відкритого обговорення бюджету й